

แนวคิดการทำให้้อับอายทางออนไลน์และ แนวทางเพื่อลดปัญหาการตีตราทางสังคม The Concept of Online Shaming and the Solution for Reducing Stigma

เปรมฤดี เพ็ชรกุล^{1*}
Premrudee Petgoon^{1*}

¹คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เลขที่ 50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
¹Faculty of Social Science, Kasetsart University
50 Ngam Wong Wan Road, Ladyao, Chatuchak, Bangkok 10900

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการกล่าวถึงแนวคิดการควบคุมทางสังคมในบริบท “การทำให้้อับอายทางออนไลน์” ซึ่งโดยทั่วไปการควบคุมทางสังคมเพื่อลงโทษบุคคลผู้กระทำผิดจะเป็นหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรมในการตัดสิน ลงโทษและแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่ตรงกันข้ามกับรูปแบบในสังคมออนไลน์ที่ใช้การควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการโดยมีลักษณะการลงโทษบุคคลผู้ละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมออนไลน์ให้บุคคลเกิดความอับอายและถูกผู้คนในสังคมประทับตราต่างๆ ที่บุคคลนั้นยังไม่ได้ถูกตัดสินโดยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม การศึกษานี้จึงเป็นการศึกษานิยามที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของการทำให้้อับอายทางออนไลน์ การควบคุมทางสังคม การต่อต้านทางสังคม และเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดการตีตราและการให้อภัย โดยมองว่าแนวคิดการให้อภัยตามทฤษฎี Reintegrative Shaming เป็นแนวคิดหนึ่งซึ่งจะนำไปสู่แนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้บุคคลเห็นถึงความสำคัญในการเคารพสิทธิส่วนบุคคล ไม่กระทำการละเมิดโดยใช้ความรุนแรง หรือเป็นการกระทำที่ตำหนิบุคคลอื่น แต่เป็นการสร้างสังคมในรูปแบบของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผู้กระทำผิดมีโอกาสสำนึกในการกระทำและกลับตัวเป็นคนดี รวมถึงสนับสนุนให้เหยื่อจากการถูกทำให้้อับอายทางออนไลน์ได้รับความเป็นธรรมและอยู่ร่วมกับผู้คนในชุมชนออนไลน์ได้อย่างปกติสุข โดยในปัจจุบันได้มีการจัดทำโครงการเพื่อรณรงค์สร้างจิตสำนึกต่อผู้ใช้สังคมออนไลน์ในแนวคิด “เช็คก่อนแชร์” เพื่อสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อมูลของบุคคลหรือเรื่องราวต่างๆ ก่อนที่จะมีการส่งต่อข้อมูลออกสู่สาธารณะ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมไปถึงผลกระทบจากการถูกตีตราและการทำให้บุคคลเสื่อมเสียชื่อเสียง

*ผู้เขียนหลัก
อีเมล: fsocpdbu@ku.ac.th

คำสำคัญ

การทำให้อับอายทางออนไลน์ การควบคุมทางสังคม การให้อภัย การตีตรา

Abstract

This study focuses the concept of social control in context of “online shaming”. In general, the formal social control, most closely associated with the criminal justice system was judge, punishment and rehabilitation. In contrast the social online was the informal social control, public shaming to sanction the individual transgressed social norms via internet, purposing of humiliation and social labeling while it's not been judged. This paper explores the narrative of online shaming, identifying definition of shaming, social control, vigilantism and comparing between concept of Stigmatization and Reintegrative shaming. Finally, this study focus Reintegrative shaming which's contribute to approach the behavior modification in respect of individual rights, non-violent behavior, don't blame others and creating the social communitarian, including to provide the opportunity to be a good person and support the online victim become the individual's reintegration into the online community. Currently, there has been an awareness campaign on the social networking concept "Check before share" in order to examine the fact of the individual before forwarding information to the public and preventing the violation of the rights and liberty of individuals, including the impact of stigma and reputation of individuals.

Keywords

Online Shaming, Social Control, Reintegrative Shaming, Stigmatization

บทนำ

บทบาทของสื่อออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในยุค 4.0 ทำให้เกิดกระบวนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในมิติทางสังคมที่มีรูปแบบของพฤติกรรมแตกต่างออกไปจากเดิม ซึ่งการรับรู้ข่าวสารในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่เพียงสื่อกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์เพียงเท่านั้น แต่สามารถกระจายข่าวสารได้อย่างรวดเร็วผ่านสื่อใหม่อย่างสื่อสังคมออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ต (Euamornvanich, 2017, 12) และยังพบว่าประชาชนทั่วไปมีบทบาทในการเป็นผู้เผยแพร่และส่งต่อข่าวสารมากขึ้นผ่านการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการแบ่งปันข้อมูล แสดงอารมณ์ความรู้สึก และร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งในประเด็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เปิดโอกาสให้ผู้ใช้สามารถแสดงออกผ่านทางข้อความ รวมถึงการใช้สัญลักษณ์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการให้ความหมายต่อสิ่งของหรือบุคคลทั้งทางภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว หรือเหตุการณ์ที่ถูกเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น Facebook Twitter

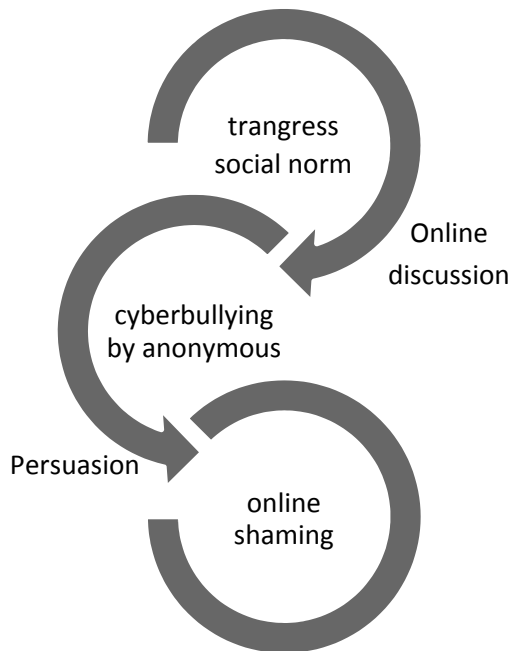
หรือ Instagram เป็นต้น (Hou, Jiang & Wang, 2017, 19 ; Huffman, 2016, 5) พฤติกรรมการติดตามข่าวสารอย่างต่อเนื่องของผู้คนในโลกออนไลน์ที่เปลี่ยนไปเช่นนี้ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของคนที่มีแนวคิดเดียวกัน เกิดการสร้างค่านิยมใหม่และกำหนดวัฒนธรรมกลุ่มจนนำไปสู่การขยายเครือข่ายเพื่อให้เกิดการยอมรับ ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่หลากหลายเพื่อช่วยพัฒนา สังคมก็จริงแต่ในอีกแง่มุมหนึ่งพบว่า พื้นที่นี้กลับกลายเป็นพื้นที่ที่ใช้รังแกผู้อื่นผ่านโลกออนไลน์ (Cowie, 2013, 2) ซึ่งการจัดทำสำรวจความคิดเห็นโดย จส.100 ต่อกลุ่มตัวอย่างจำนวน 34,000 คน พบว่า คนใน สังคมออนไลน์ ร้อยละ 80 รู้จักการรังแกผู้อื่นผ่านทางออนไลน์และมองว่าเป็นปัญหารุนแรงต่อสังคม ร้อยละ 54 เคยเป็นส่วนหนึ่งของการกลั่นแกล้งผู้อื่นทางอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 20 มีการส่งต่อข้อมูลโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ร้อยละ 19 นำรูปผู้อื่นไปตัดต่อล้อเลียน ในขณะที่ ร้อยละ 26 มองว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นแค่การเล่นสนุก (JS100, 2016) รูปแบบพฤติกรรมดังกล่าวถือเป็นการละเมิดสิทธิบุคคลอื่นในสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น การข่มขู่คุกคามผู้อื่น การแสดงความคิดเห็นในเชิงลบผ่านทางโซเชียลมีเดีย รูปภาพ หรือการแสดง สัญลักษณ์ต่างๆ โดยกลุ่มคนในสังคมออนไลน์จะกระทำพฤติกรรมดังกล่าวต่อบุคคลซึ่งกำลังถูกตัดสินว่าเป็น ผู้มีพฤติกรรมละเมิดบรรทัดฐานทางสังคม หรือเป็นการสร้างกลุ่มเพื่อโจมตีบุคคลที่ตนไม่ชอบ เช่น เพื่อน ดารา นักแสดง หรือนักการเมือง เป็นต้น (Samoh et al, 2013, 356) วิธีการเช่นนี้ถูกเรียกว่า “การทำให้อับอาย ทางออนไลน์” (Online Shaming) (Skoric, Chua, Liew, Wong & Yeo, 2010, 182 ; Klonick, 2015, 1034) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการควบคุมทางสังคม (Social Control) ทำให้เหยื่อ บางคนได้รับผลกระทบจากการถูกสมาชิกในสังคมออนไลน์ตำหนิหรือเหยียดโดยตัดสินจากการรับรู้ ข้อมูลเพียงบางแง่มุมหรือจากสื่อบางสำนักที่มีรูปแบบการนำเสนอจูงใจให้ผู้ใช้สื่อออนไลน์คล้อยตาม บางคนถูกสังคมตีตราเพียงแค่การอ่านความคิดเห็นที่ถูกส่งต่อกันผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย (Laidlaw, 2017, 5) และการระดมข้อความโจมตีที่เสียดสี รุนแรง พฤติกรรมเหล่านี้เป็นการเพิ่มอารมณ์ความรู้สึกโกรธเกลียดซึ่งมีต่อบุคคลในข่าว จนกลายมาเป็นขบวนการล่าแม่มด (Vigilantism)¹ โดยกลุ่มผู้ใช้สังคมออนไลน์ (Internet Mob) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อกำจัดคนที่ละเมิดบรรทัดฐานออกจากสังคมโดยการทำให้คนผู้นั้นเกิด ความอับอายต่อการดำรงอยู่ในสังคม (Cheung, 2014, 39 ; Laidlaw, 2017, 9 ; Klonick, 2015, 1032) จากพฤติกรรมการละเมิดสิทธิของบุคคลที่เกิดขึ้นดังกล่าวทำให้เกิดเป็นวงจรทางสังคมในมิติใหม่ ซึ่งผู้ที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับโลกออนไลน์มีโอกาสที่จะเผชิญได้ตลอดเวลา เริ่มด้วยประเด็นการถกเถียง ในวงแคบและอาจขยายประเด็นออกไปเมื่อมีการถูกนำไปเผยแพร่ในรูปแบบสาธารณะ หากไม่มีการกลั่นกรอง ข้อมูลอย่างครบถ้วนก็อาจเป็นการทำร้ายบุคคลบางกลุ่มโดยไม่เจตนา จึงเป็นประเด็นที่ควรศึกษาถึง แนวความคิดที่นำมาสู่การเกิดพฤติกรรม รูปแบบและวิธีการ รวมไปถึงแนวทางเพื่อให้เกิดมาตรการในการ ป้องกันพฤติกรรมที่ถูกทำให้อับอายทางออนไลน์

¹ ขบวนการล่าแม่มด (Vigilantism) หมายถึง กลุ่มทางสังคมออนไลน์ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อลงโทษบุคคลที่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม แสดงออก โดยใช้วิธีการบังคับ ข่มขู่ เพื่อให้บุคคลนั้นเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ได้แก่ การส่งรูปภาพหรือข้อความที่สื่อถึงการใช้ความรุนแรง ต่อผู้เสียหาย การกระทำในเชิงคุกคามทางเพศ เป็นต้น โดยกลุ่มสมาชิกมองว่ากระทำไปเพื่อเป็นการควบคุมทางสังคมและพิทักษ์ ความเป็นธรรม ในขณะที่กลุ่มคนที่ถูกคุกคามเกิดความรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยจากพฤติกรรมดังกล่าว (Klonick, 2015, 1031 ; Laidlaw, 2017, 10 ; Wehmhoener, 2010, 16)

การทำให้อับอายทางออนไลน์

การทำให้ได้รับความอับอายหรือการทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง อธิบายได้ว่าเป็นกระบวนการที่คนทั่วไปให้ความสนใจที่การกระทำของบุคคลที่มีพฤติกรรมกระทำผิดเพื่อเป็นการลงโทษให้ผู้นั้นเกิดความอับอาย รวมไปถึงเป็นพฤติกรรมที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น (Kohm, 2009, 189 ; Klonick, 2015; 1033) โดยกระบวนการทำให้อับอาย (Shaming) เริ่มต้นที่ การกล่าวถึงความเป็นตัวตนของบุคคล ตั้งแต่รูปร่าง หน้าตา เชื้อชาติ ศาสนา พฤติกรรม เป็นต้น ขั้นตอนที่ 2 คือการแสดงคำพูดตำหนิความเป็นตัวตนของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างไปจากสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับ เช่น การมีพฤติกรรมกระทำผิด มีความผิดปกติทางด้านร่างกาย พฤติกรรมรักร่วมเพศ เป็นต้น จนนำไปสู่ขั้นตอนที่สามคือ เมื่อการตำหนินั้น กลายมาเป็นการตีตราจากสังคมทั่วไป ผลที่บุคคลผู้ถูกตีตราจะได้รับคือความรู้สึกอับอาย และการสูญเสีย การเคารพนับถือในตัวเอง (Self-Respect) จนทำให้เกิดความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงออกจากสังคม (Goffman, 1963, 27) สำหรับ “การทำให้อับอายทางออนไลน์” (Online Shaming) มีแนวคิดจากการควบคุมทางสังคม แบบไม่เป็นทางการ (Johnston, 1996, 229) เกิดจากการที่บุคคลมีพฤติกรรมซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการทำผิด กฎหมายเท่านั้นแต่ยังเป็นการละเมิดบรรทัดฐานทางสังคม รูปแบบของ Online Shaming จะคล้ายคลึงกับพฤติกรรมการถูกรังแกทางอินเทอร์เน็ต (Cyberbullying) กล่าวคือ เป็นพฤติกรรมที่มีการใช้คำพูดที่รุนแรง ใช้ถ้อยคำที่ดูถูกเหยียดหยาม รุกล้ำพื้นที่ส่วนตัว และอาจมีการใช้ความรุนแรงทางด้านร่างกาย รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเพื่อก่อให้เกิดความรุนแรงต่อบุคคลแต่มีความแตกต่างกันคือ Online Shaming จะเกิดการละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมขึ้นมาก่อน (Cowie, 2013, 2 ; Klonick, 2015, 1034) ดังรูปที่ 1

ภาพที่ 1: แสดงกระบวนการทำให้อับอายทางออนไลน์

ที่มา: ปรับจาก Cowie, 2013 ; Klonick, 2015 ; Cheung, 2014 ; Wehmhoener, 2010

จากภาพที่ 1 แสดงกระบวนการ “การทำให้อับอายในโลกออนไลน์” (Online Shaming) เริ่มจากการเกิดเหตุการณ์ละเมิดบรรทัดฐานจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่ง จากนั้นเมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวถูกกล่าวถึงในสังคมออนไลน์และมีการส่งต่อเรื่องราวออกสู่สาธารณะ ก่อให้เกิดกระแสการรวมกลุ่มกันของบุคคลที่มีความคิดเห็นไม่พึงพอใจต่อเหตุการณ์ดังกล่าวไปในทิศทางเดียวกันและร่วมกันแสดงออกในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งพฤติกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงหรือการรังแกผู้อื่นผ่านทางออนไลน์ เป็นต้น พฤติกรรมต่อต้านสังคม (Social Sanction) เช่นนี้จะถูกกระทำโดยคนในสังคมออนไลน์ที่อยู่ในฐานะของผู้ระบุด่วนหรือไม่ระบุด่วน (Anonymous) โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นการลงโทษบุคคลนั้นให้เกิดความอับอาย (Cheung, 2014, 40 ; Wehmhoener, 2010, 2-3)

การควบคุมทางสังคม

การควบคุมทางสังคม เป็นส่วนหนึ่งของกลไกทางสังคมในการควบคุมให้บุคคลปฏิบัติตามทั้งในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม จารีตประเพณี วิถีประชา รวมไปถึงการควบคุมทางสังคมที่มีรูปแบบเป็นทางการคือมาตรการบังคับใช้ทางกฎหมายซึ่งถือเป็นบทบาทหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมที่มีเป้าหมายเพื่อทำให้สังคมเกิดความสงบสุข การควบคุมทางสังคมโดยใช้กฎหมายนี้ให้ความสำคัญต่อแนวคิดการลงโทษ (Punishment) เพื่อให้บุคคลเกรงกลัวต่อการกระทำผิด Beccaria (1963) ได้กล่าวถึงปรัชญาของการลงโทษไว้ว่า “การลงโทษจำเป็นต้องพิจารณาตามตัวบทกฎหมาย และผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินความผิดนั้นต้องเป็นบุคคลที่ได้รับอำนาจตามกฎหมายนั้นแล้วเท่านั้น” ในขณะที่การควบคุมทางสังคมในโลกออนไลน์เป็นกระบวนการตัดสินลงโทษอย่างไม่เป็นทางการโดยกลุ่มบุคคลซึ่งไม่ได้มีอำนาจในกระบวนการทางกฎหมายแต่อย่างใด ซึ่งในบางกรณีอาจเกิดความไม่เป็นธรรมต่อบุคคลที่ถูกสังคมนั้นทำให้อับอายเนื่องจากยังไม่ได้ผ่านกระบวนการพิสูจน์ความผิด กระบวนการดังกล่าวจึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการขาดประสิทธิภาพของกลไกการควบคุมทางสังคมตามแนวคิดการป้องกัน (Deterrence) ในกลุ่มทฤษฎี Classical School โดยได้กล่าวถึงการที่ชะงักงันพฤติกรรมกระทำผิดของบุคคลได้นั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement) ที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย ความรุนแรง รวดเร็ว และแน่นอน (Cullen & Agnew, 2003, 264 ; Skoric et al, 2010, 184) ถึงแม้ว่าการทำให้อับอายทางออนไลน์จะเกิดผลทำให้บุคคลนั้นเกิดความอับอายในทันที แต่กระบวนการดังกล่าวก็ไม่ได้เกิดจากกระบวนการตัดสินโดยผู้ที่มีอำนาจในกระบวนการยุติธรรม หากแต่เป็นการต่อต้าน (Sanction) จากกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วยต่อพฤติกรรมละเมิดนั้นแล้วแสดงออกโดยใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือเพื่อปกป้องบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งสอดคล้องกันกับงานวิจัยของ Hou, Jiang & Wang (2017, 19) ที่ได้ศึกษาพบว่า การทำให้อับอายบนโลกออนไลน์ ถือเป็นรูปแบบของการลงโทษที่ผู้คนใช้ลงโทษโดยความประสงค์หรือต้องการที่จะเสริมสร้างบรรทัดฐานของสังคม และป้องกันสังคมให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบ แต่อย่างไรก็ตามในอีกแง่มุมหนึ่งการทำให้อับอายบนโลกออนไลน์เป็นการเพิ่มภาวะความวุ่นวายให้กับสังคม กลายเป็นสภาวะที่ไม่มีกฎหมาย (Wehmhoener, 2010, 40) ยิ่งไปกว่านั้นอินเทอร์เน็ตยังเป็นช่องทางที่ข้อมูลข่าวสารจะถูกเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว (Hou, Jiang & Wang, 2017, 1)

โดยไม่มีข้อจำกัดทั้งทางด้านภูมิศาสตร์หรือสถานที่ ดังนั้นหากมีการรับรู้ข้อเท็จจริงในภายหลังว่าคุณคือผู้ซึ่งถูกประจานทางอินเทอร์เน็ตไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลผู้นั้นในหลายๆด้าน อย่างในกรณีของ นายจิรวุฒิ ลิมปนาทไพศาล ชายหนุ่มที่ถูกสังคมออนไลน์กล่าวหาว่าเป็นโรคจิตหลังจากที่ใส่รองเท้าที่ขาดเป็นรูขึ้นรถไฟฟ้ แต่กลับมีผู้ถ่ายภาพไปเผยแพร่บนสังคมออนไลน์พร้อมกล่าวหาว่า เขามีการติดกล้องไว้ที่รองเท้าเพื่อแอบถ่ายใต้กระโปรงหญิงสาว ซึ่งในความเป็นจริงคือ เขาไม่ได้มีการติดกล้องไว้ที่รองเท้าแต่อย่างใดแต่เป็นเพียงรองเท้าซึ่งขาดเป็นรูเท่านั้น (Posttoday, 2016) ผลจากการตกเป็นเหยื่อจากการถูกทำให้อับอายในครั้งนั้นทำให้เขาถูกสาวยตาจากคนรอบข้างมองด้วยความหมยามเหยียดจากการที่ผู้คนได้รับรู้ข้อมูลที่เขาแพรกระจ่ายออกไปอย่างรวดเร็ว เขาไม่สามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ รู้สึกเครียด วิตกกังวล (Matos, Pinto-Gouveia, Gilbert, Duante & Figueiredo, 2015, 3) และส่งผลกระทบต่อคนในครอบครัวด้วย (Klonick, 2015, 1041)

“ผมไม่ได้ติดกล้อง ภาพรองเท้าขาดเกิดจากการไปช่วยพี่คนหนึ่งซ่อมแอร์ ตอนเห็นรูบนันตึกใจมากไม่ได้กิน ไม่ได้นอน หลังจากวันนั้นชีวิตผมก็เปลี่ยน เจอสาวยตาแต่ละคนที่มองดู...เฮ้ย โรคจิต ความรู้สึกช่วงเวลานั้นเครียดไม่กล้าออกไปไหน”

“คุณไม่เป็นผม คุณไม่รู้หรอกว่าช่วงเวลานั้นมันแย่มากแค่ไหน” จากคำให้สัมภาษณ์ของจิรวุฒิ (Posttoday, 2016)

นอกจากนี้การประจานบนอินเทอร์เน็ตยังมาพร้อมกับการพยายามเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของผู้กระทำผิดสู่สาธารณะ มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง ทำให้เกิดการเสื่อมเสียชื่อเสียง และเมื่ออินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อผู้คนมากขึ้นส่งผลทำให้บุคคลในสังคมมีนิสัยที่ก้าวร้าวรุนแรงทำให้เกิดการข่มขู่คุกคามและกลายมาเป็นข้อพิพาทที่ยากต่อการหาทางออก อย่างในกรณีของนายอัศวินฐ อริยฤทธิ์วิกุล ใช้กำลังทำร้ายร่างกายพร้อมบังคับให้นายกิตติศักดิ์ สิงโต คู่กรณียกมือกราบรยตนเองหลังถูกรถจักรยานยนต์เฉี่ยวชนโดยผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ได้อัดคลิปวิดีโอและนำมาเผยแพร่ใน Facebook จนทำให้คนในสังคมออนไลน์วิพากษ์วิจารณ์ถึงพฤติกรรมดังกล่าว มีการค้นหาประวัติส่วนตัวและบุคคลใกล้ชิด (Klonick, 2015, 1041) จนทำให้ส่งผลกระทบต่อชีวิตในหลายๆด้าน ทั้งหน้าที่การงาน ความปลอดภัยในชีวิต ทั้งที่ยังไม่ได้รับการตัดสินจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

“ผมขอร้องนะครับ การพิมพ์ข้อความของพวกคุณ มันบั่นทอนจิตใจของผม แต่ไม่เป็นไรแต่อย่าทำร้ายคนอื่น เพราะพวกเขาไม่เกี่ยว อย่าตัดสินผมแค่ 1 นาทีครึ่งแล้วมาทำร้ายครอบครัวผม” คำกล่าวจาก อัศวินฐอริยฤทธิ์วิกุล (Khoasod, 2016)

จากทั้งสองกรณีข้างต้น ในแง่มุมทางกฎหมายจะเห็นได้ว่ากระบวนการดังกล่าวยังอยู่ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี คือการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิด ดังนั้นจึงถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์และไม่ว่าบุคคลใดที่ไม่สามารถตัดสินว่าเขาเป็นผู้กระทำผิดได้ อย่างในกรณีแรกของนายจิรวุฒิ ลิมปนาทไพศาล ซึ่งถูกบุคคลอื่นอัดคลิปวิดีโอและเผยแพร่สู่สาธารณะถึงพฤติกรรมที่ผู้เผยแพร่คาดเดาเอาว่านายจิรวุฒิ มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจนในภายหลังได้มีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแล้วนั้นยังเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าการพิพากษาโดยสังคมออนไลน์ทำให้เกิดความเสียหายทั้งต่อสภาพการใช้ชีวิต หน้าที่การงาน รวมไปถึงความเดือดร้อนต่อบุคคลใกล้ชิดของผู้เสียหายซึ่งไม่สามารถเรียกกลับคืนมาได้กลายเป็น “เหยื่อ” ที่ถูกสังคมเข้าใจผิด

ส่วนกรณีของนายอัศวินรัฐ อริยฤทธิ์วิกุล ถึงแม้ว่าจะมีความผิดจริงแต่กระบวนการทางกฎหมายก็ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ที่จะกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิดอย่างแท้จริงแต่ก็ได้ถูกผู้คนในสังคมออนไลน์โจมตีด้วยถ้อยคำรุนแรงและทำให้ไม่สามารถใช้ชีวิตปกติได้ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวถือว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อบุคคลอื่นซึ่งผิดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรวมไปถึงผิดต่อข้อกำหนดในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

สังคมออนไลน์กลายเป็น “นักร้องแม่มด”

จากการรวมกลุ่มกันของคนในสังคมออนไลน์เพื่อตัดสินความผิดให้กับบุคคลที่พวกเขาอ้างว่ามีพฤติกรรมละเมิดบรรทัดฐานทางสังคม อาจไม่ใช่กลไกการควบคุมทางสังคมออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพเสมอไป เนื่องจากพฤติกรรมที่อ้างว่าเป็นการลงโทษบุคคลเช่นนั้นเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพและทำลายชื่อเสียงบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Johnston (1996, 220) ที่ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของกลุ่มล่าแม่มด (Vigilantism) ว่าเป็นหนึ่งในพฤติกรรมเบี่ยงเบนของกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาด้วยความสมัครใจของสมาชิกซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษบุคคลที่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคมหรือมีพฤติกรรมกระทำผิด โดยสมาชิกในกลุ่มจะมีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกระทำผิดที่เกิดขึ้นและแสดงออกโดยใช้วิธีการบังคับ ช่มชู้ เพื่อให้บุคคลนั้นเป็นที่อับอายของคนในสังคม ได้แก่ การส่งรูปภาพหรือข้อความที่สื่อถึงการใช้ความรุนแรงต่อผู้เสียหาย การกระทำในเชิงคุกคามทางเพศ เป็นต้น (Klonick, 2015, 1031) โดยสมาชิกมองว่ากระทำไปเพื่อเป็นการควบคุมทางสังคมและพิทักษ์ความยุติธรรม การที่บุคคลมีพฤติกรรมเช่นนี้ในสังคมออนไลน์ได้ง่ายขึ้นเนื่องจากการแสดงออกในสังคมออนไลน์ไม่จำเป็นต้องมีการแสดงตัวตนที่แท้จริง (Anonymous) ทำให้สามารถแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ได้ง่ายกว่าในโลกความเป็นจริง เพราะไม่ต้องกลัวผู้คนจดจำหรือรับรู้ว่าเป็นบุคคลใด เกิดความรู้สึกถึงความปลอดภัยมากกว่าการระบุดัตตน (Laidlaw, 2017, 10 ; Wehmhoener, 2010, 16) นอกจากนี้การปิดบังตัวตนบนโลกออนไลน์ อาจทำให้คนรู้สึกเป็นอิสระปราศจากแรงกดดันจากบรรทัดฐานทางสังคมรวมถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ศีลธรรมจริยธรรม หรือในการที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ดังนั้นการตอบโต้กันไปมาบนโลกออนไลน์จึงมีอัตราความคงอยู่ยาวนานกว่าและขยายประเด็นได้อย่างกว้างขวางกว่าในโลกความเป็นจริงขึ้นอยู่กับการสมัครใจของผู้เข้าร่วมว่าจะยังเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่นี้ต่อไปหรือไม่ (Wehmhoener, 2010, 30)

การแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคม จะเห็นพลังของสังคมออนไลน์ที่เข้มแข็งมากในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิด้านต่างๆ หรือความไม่เป็นธรรมของสังคม เพราะผู้คนเหล่านี้เชื่อว่าความสามัคคีภายในกลุ่มจะเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถควบคุมสังคมให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมไปถึงความเชื่อที่ว่าจะช่วยเสริมสร้างบรรทัดฐานทางสังคมและส่งเสริมความยุติธรรมให้ดีขึ้นได้ (Hou, Jiang & Wang, 2017, 21) งานวิจัยก่อนหน้านี้นี้ยังระบุว่า การรวมตัวของกลุ่ม Vigilantism เกิดจากการที่ผู้คนที่มีความคิดเดียวกันมีพฤติกรรมเลียนแบบสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งอาจทำให้ความสามารถในการตัดสินใจของบุคคลลดลงแล้วทำให้เกิดการตัดสินใจที่ผิดพลาดหรือมีการตัดสินใจในการเข้าร่วมกับกลุ่มที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม การทำตามคนอื่นอาจทำให้คนตอบสนองอารมณ์ของตัวเองมากขึ้นและลดระดับการรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่นลงได้ (Huffman, 2016, 13 ; Wehmhoener, 2010, 10) ซึ่งรูปแบบดังกล่าวยังรวมถึงการเผยแพร่รายการของ

สำนักข่าวต่างๆ ที่มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเมื่อเกิดประเด็นทางสังคมที่น่าสนใจ โดยข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นดังกล่าวสามารถชักนำให้ผู้คนเชื่อหรือไม่เชื่อและอาจมีพฤติกรรมต่อต้านบุคคลในข่าวตามมา นอกจากนี้ยังพบว่า ปรากฏการณ์ที่คนบริโภคสื่อออนไลน์ขึ้นชอบที่จะติดตามเรื่องราวของบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือพฤติกรรมกระทำผิดที่ถูกกล่าวถึงในโลกออนไลน์ อันเนื่องมาจากมีการนำเสนอข่าวที่มีการสร้างเรื่องราวให้ชวนติดตาม ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้นขณะรับรู้เรื่องราวอาชญากรรม ยิ่งหากผู้ตกเป็นข่าวมีความน่าสนใจ เช่น ผู้หญิงเป็นฆาตกร มีหน้าตาดี มีการศึกษา มีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องราวมีความซับซ้อน เป็นต้น ก็จะยิ่งทำให้กลายเป็นกระแสสังคมที่มีผู้ติดตามเป็นจำนวนมาก อีกแรงจูงใจหนึ่งที่ทำให้เกิดการติดตามอย่างต่อเนื่อง เป็นเพราะว่าประชาชนอยากเห็นการทำงานของกระบวนการยุติธรรมที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะหากผลลัพธ์ของกระบวนการยุติธรรมจบลงที่ผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษที่เหมาะสม (Bonn, 2017) ยกตัวอย่าง การนำเสนอของสื่อที่สร้างความตื่นเต้นให้กับผู้บริโภคข่าวในกรณีที่น่าสวปรียานุช โนนวังชัย หรือ “เปรี๊ยะ” ร่วมกับเพื่อนก่อเหตุฆ่าที่นั่นศพเหยื่อ และหลบหนีไปทางด้านพรมแดนแม่สาย จ. เชียงราย จนกระทั่งถูกตำรวจจับได้ เว็บไซต์ชื่อดังในสื่อออนไลน์ได้ให้ความสำคัญกับการนำเสนอข่าวนี้เป็นอย่างมากและเลือกที่จะนำเสนอในมุมมองที่ประชาชนให้ความสนใจจนบางครั้งละเลยความเป็นจริยธรรม สื่อมวลชนทำให้ผู้เสียหายถูกทำให้อับอายและถูกตีตราในสังคม (Prachachat, 2017) ถึงแม้ว่าการนำเสนอเรื่องราวของเปรี๊ยะผ่านสื่อต่างๆ จะไม่ได้เป็นการสะท้อนผลจากการถูกทำให้อับอายทางออนไลน์อย่างชัดเจนแต่ในอีกแง่มุมมองหนึ่งรูปแบบการโจมตีทางสื่อออนไลน์กลับกลายเป็นการสร้างความคิดเห็นของผู้กระทำผิดซึ่งอาจทำให้สังคมเข้าใจผิดในตัวบุคคลที่ตกอยู่ในฐานะของ “ผู้กระทำผิด” ว่ากลายเป็นเน็ตไอดอลที่สังคมสามารถเอาเป็นแบบอย่างได้ เช่น การชื่นชอบสไตล์การแต่งตัว ของใช้ส่วนตัว รูปแบบการใช้ชีวิต หรือแม้แต่การได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ ถึงแม้จะไม่ได้เป็นการตีตราไปในเชิงลบแต่ก็ถือว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นการสร้างชุดความคิดที่คลาดเคลื่อนไปจากบรรทัดฐานเดิมที่สังคมเคยมี อาจส่งผลกระทบต่อความคิดวิเคราะห์ของเด็กและเยาวชนหากมีการได้รับรู้ข้อมูลดังกล่าว

การติดต่อกับการให้อภัย

กระบวนการทำให้เกิดความอับอายทางออนไลน์ที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของบุคคลในสังคมออนไลน์ที่มีจำนวนมากขึ้นเพื่อต่อต้านบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมมีผลต่อการรับรู้ของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อทั้งทางด้านจิตใจที่ทำให้บุคคลเกิดอาการกลัวหรือหวาดผวาต่อผู้คนในสังคมและผลกระทบต่อการใช้ชีวิตและหน้าที่การงานรวมถึงความรู้สึกของบุคคลในครอบครัว เป็นสิ่งที่ต้องทบทวนถึงแนวทางที่จะช่วยลดพฤติกรรมของคนในสังคมออนไลน์ให้เกิดความตระหนักต่อสิ่งที่บุคคลที่ตนกล่าวโทษกำลังจะได้รับ ในที่นี้ได้้นำเอาแนวคิดการตีตราและการให้อภัยมาศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างและแนวทางในการปรับใช้เพื่อลดพฤติกรรมการใช้ข้อความที่รุนแรงในการโจมตีบุคคลในสังคมออนไลน์ ตามแนวคิดของ Braithwaite (1989, 81-83) ได้ให้ความหมายของคำว่า การทำให้เกิดความละอาย (Shaming) คือ กระบวนการที่สังคมแสดงออกซึ่งการไม่ยอมรับในพฤติกรรมที่บุคคลกระทำผิดและทำให้บุคคลนั้นเกิดความละอาย ซึ่งเมื่อบุคคลเกิดความละอายแล้ว สังคมจะมีปฏิกิริยาตอบกลับ 2 รูปแบบ คือ

1. การตีตรา (Stigmatic Shaming)

เป็นการแสดงออกต่อผู้กระทำผิดด้วยการตีตรา (Labeling) เพราะเชื่อว่าตัวผู้กระทำผิดที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่สามารถแก้ไขพฤติกรรมได้ สมาชิกในสังคมจึงมีการแสดงออกโดยใช้คำพูดที่ก้าวร้าว การลงโทษที่ใช้ความรุนแรง ทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกถูกกีดกันออกจากสังคม มีโอกาสเข้าร่วมกับกลุ่มผู้กระทำผิดด้วยกันและมีแนวโน้มเป็นผู้กระทำผิดซ้ำในอนาคต

2. การให้อภัย (Reintegrative Shaming)

เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีกระบวนการทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความละอายหรือสำนึกผิด มีเป้าหมายเพื่อตั้งให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดี โดยการใช้คำพูดเกลี้ยกล่อม การให้อภัยเป็นวิธีการที่ทำให้เห็นว่าผู้กระทำผิดไม่ใช่ผู้แปลกแยก แต่ไม่ได้ทำให้รู้สึกด้อยศักดิ์ศรี ไม่ได้กล่าวโทษที่ตัวบุคคลแต่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นอกจากนี้จะไม่มีการประทับตรา และไม่ให้ผู้กระทำผิดคิดว่าสังคมได้ตัดสินและทำให้ตนเองต้องออกห่างจากสังคม

จากแนวคิดของการตีตราและการทำให้เกิดการละอายดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้กับพฤติกรรม การสนองตอบต่อบุคคลผู้ที่มีพฤติกรรมละเมิดบรรทัดฐานในสังคมออนไลน์ได้เป็น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

เปรียบเทียบแนวคิดการตีตรา (Stigmatic Shaming) กับแนวคิดการให้อภัย (Reintegrative Shaming)

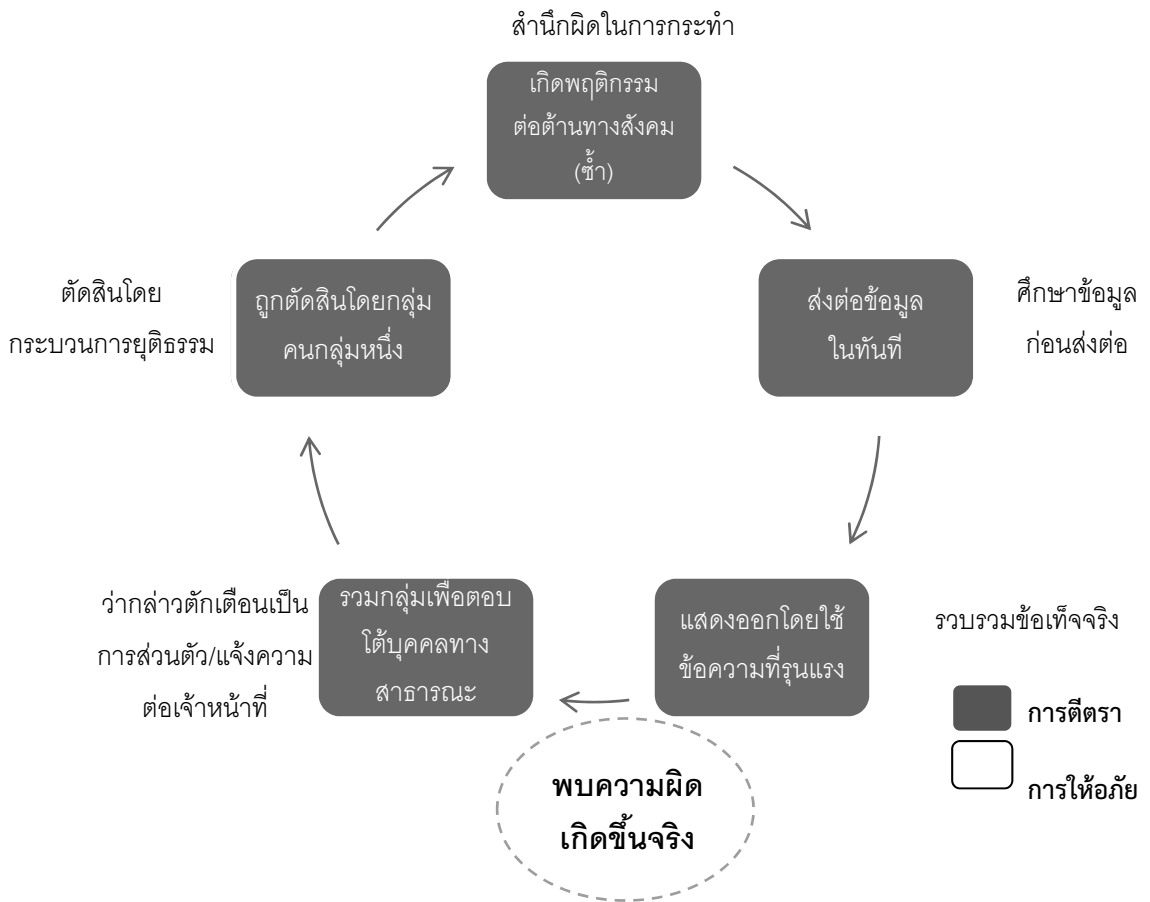
หัวข้อ	การตีตรา Stigmatic Shaming	การให้อภัย Reintegrative Shaming
รูปแบบ	ทำต่อหน้าสาธารณะ	ทำแบบส่วนตัว
การกล่าวโทษ	ผู้กระทำผิด	พฤติกรรมการกระทำผิด
ผลที่เกิดต่อผู้กระทำผิด	เกลียดการลงโทษ	เต็มใจรับฟัง และปรับปรุง
วิธีการ	ใช้ความรุนแรงและการดูถูกเหยียดหยาม	กระทำด้วยความสุภาพและจริงใจ
ความสำนึกผิด	ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี	สำนึกผิดในการกระทำ
การสื่อสารระหว่างคนในสังคม ออนไลน์กับผู้กระทำผิด	ขาดการสื่อสารที่ชัดเจน	เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึก ของผู้กระทำผิด
ผลที่เกิดต่อผู้กระทำผิด	ตอกย้ำถึงบทลงโทษ	มีโอกาสกลับตัวเป็นคนดี
ผลตอบแทนที่ผู้กระทำผิดได้รับ	ไม่เห็นคุณค่าในตัวเอง	ให้รางวัล
สิ่งที่ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้	สะสมความเกลียดชัง	ได้เรียนรู้และปรับปรุงแก้ไข
ความสัมพันธ์กับสังคม	ถูกสังคมปฏิเสธ	สังคมให้อภัย
แนวคิด	การแก้แค้นทดแทน	ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ที่มา: ปรับจาก The essence of Braithwaite's Shaming Theory (Kao, Huang & Wang, 2009, 468)

จากตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างพฤติกรรมการตีตรา (Stigmatic Shaming) ซึ่งเป็นรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ในสังคมออนไลน์ในปัจจุบันตามแนวคิดการลงโทษแบบแก้แค้นทดแทน (Restitution) และพฤติกรรมตามแนวคิด Reintegrative Shaming ที่ใช้หลักการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาอธิบายพบว่า **รูปแบบของการทำให้อับอายในปัจจุบันจะกระทำโดยเปิดเผย** ให้สาธารณชนรับรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ในขณะที่รูปแบบตาม Reintegrative Shaming เป็นรูปแบบที่กระทำโดยส่วนตัวคือ มีการพูดคุยหรือตักเตือนแบบเผชิญหน้าที่ไม่เป็นการเปิดเผยต่อสาธารณะ ยกตัวอย่างการกระทำที่เป็นการละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมแทนที่จะมีการโพสต์ข้อความเพื่อให้คนทั่วไปได้รับรู้ หรือการแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อพบการกระทำผิดแทนที่จะเป็นการโพสต์ผ่านสื่อออนไลน์แล้วทำให้เกิดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพแก่บุคคลดังกล่าว นอกจากนี้การให้ความสำคัญระหว่างสองแนวคิดก็มีความแตกต่างกัน โดยแนวคิดการตีตราจะเป็นการกล่าวโทษไปยังบุคคลผู้กระทำผิด ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความรู้สึกต่อต้านและเกลียดชังต่อการถูกลงโทษ ในขณะที่แนวคิด Reintegrative Shaming ให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมการกระทำผิดมากกว่าตัวบุคคลโดยมองว่าบุคคลสามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ วิธีการตามแนวคิดการตีตรา (Stigmatization Shaming) สอดคล้องกับพฤติกรรมที่ปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน พบว่าเป็นการปลดปล่อยความโกรธผ่านการใช้ข้อความที่มีความรุนแรงถึงขั้นเหยียดหยามและข่มขู่ ขาดการสื่อสารที่เข้าใจกันทั้งสองฝ่าย รวมไปถึงการรุกร้าพื้นที่ส่วนบุคคลของผู้กระทำผิด ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวทำให้ผู้ตกเป็นเหยื่อเกิดความอับอายและเสียชื่อเสียง ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นเหมือนการตอกย้ำพฤติกรรมการกระทำผิด ทำให้เกิดความเกลียดชังในใจของผู้กระทำผิดเพิ่มมากขึ้นและมีโอกาสที่จะมีพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่แนวคิด Reintegrative Shaming ใช้วิธีการพูดแบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างมีเหตุมีผล ไม่ใช้ความรุนแรง และพยายามเข้าถึงจิตใจของผู้กระทำผิด ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความเต็มใจที่จะรับฟังและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรม เป็นการสร้างกำลังใจและโอกาสในการกลับตัวเป็นคนดีได้มากกว่าใช้วิธีการตีตรา และนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในสังคมและผู้กระทำผิด

จากแนวคิดการตีตราและการให้อภัยข้างต้นทำให้เห็นถึงกลไกการควบคุมทางสังคมซึ่งทำให้เกิดผลกระทบจากการทำให้เกิดการอับอายในสังคมออนไลน์ในรูปแบบที่ต่างกัน ในที่นี้จะขอเสนอแผนภาพ “กลไกการควบคุมทางสังคมออนไลน์ เปรียบเทียบระหว่างการตีตราและการให้อภัย” เพื่อแสดงถึงกระบวนการและผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้วิธีการทั้งสองตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2: เปรียบเทียบกลไกการควบคุมทางสังคม การตีตรา – การให้ภัย

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นกลไกการควบคุมทางสังคมเปรียบเทียบระหว่างการใช่วิธีการตีตราและการให้ภัยต่อบุคคลผู้ถูกทำให้อับอายทางออนไลน์ เริ่มจากเมื่อมีบุคคลที่มีพฤติกรรมผิดกฎหมายหรือมีพฤติกรรมต่อต้านทางสังคมเกิดขึ้น รูปแบบการแสดงออกของคนในสังคมออนไลน์ที่ใช่วิธีการตีตราจะมีการส่งต่อข้อมูลดังกล่าวในทันที ในขณะที่วิธีการให้ภัยจะมีการกั้นกรองข้อมูลก่อนว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่ และเมื่อข้อมูลถูกส่งต่อไปยังกลุ่มสังคมออนไลน์ต่างๆ เพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดกระแสทางสังคมออนไลน์ที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นและมีการแสดงออกโดยใช้ข้อความที่รุนแรงในการกล่าวโทษผู้กระทำผิดจนกระทั่งมีการรวมกลุ่มกันเพื่อตอบโต้บุคคลนั้นอย่างกว้างขวาง (Public) ในขณะที่กลุ่มผู้ใช้วิธีการให้ภัยจะพยายามรวบรวมข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น หากพบว่ามีความผิดเกิดขึ้นจริงจะไม่มี การแสดงออกต่อสาธารณะแต่จะปล่อยให้เป็นที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินการต่อไป หรือหากเป็นการว่ากล่าวตักเตือนก็จะแสดงออกในลักษณะเป็นการส่วนตัว (Privacy) เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น ทำให้ผลที่เกิดขึ้นต่อบุคคลที่ถูกทำให้อับอายทางออนไลน์จากวิธีการทั้งสองแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่ถูกกระทำโดยใช้วิธีการตีตราไม่มีโอกาสได้กลับเข้ามาในสังคมได้อีกเนื่องจากเกิดความอับอายจากการถูกตอบโต้ด้วยการใช้ความรุนแรงจากกลุ่มบุคคลและถูกสังคม

ตัดสินใจความผิดไปแล้ว ในขณะที่กลุ่มที่ถูกกระทำโดยใช้วิธีการให้อภัยจะเกิดความสำนึกผิดและมีโอกาสที่จะกลับเข้ามาอยู่ในสังคมได้อีกครั้ง

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันซึ่งมีความสอดคล้องกับกระบวนการดังกล่าว ได้แก่ โครงการที่จัดทำขึ้นภายใต้ความร่วมมือระหว่างสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) หรือ ETDA ICT Law Center ร่วมกับ ThaiCERT ภายใต้ชื่อโครงการ Check ก่อน Share: ข้อมูลบนโซเชียลมีเดีย ซึ่งมีวัตถุประสงค์รณรงค์ให้สังคมไทยเปลี่ยนแนวคิดการใช้สื่อออนไลน์เป็น “เช็กก่อนแชร์” โดยมีการตรวจสอบข้อมูล เรื่องราว ภาพถ่าย คลิปวิดีโอ ที่ตนได้รับจากการแชร์ข้อมูลบนสื่อทางอินเทอร์เน็ตผ่านทาง Search Engine ให้ชัดเจนก่อนที่จะมีการส่งต่อข้อมูลที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง (Viral Message) ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม (Etda, 2015) นอกจากนี้ยังมีโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามมาอีกมากมายโดยใช้แนวคิดเดียวกันนี้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงให้ผู้คนในสังคมออนไลน์สามารถศึกษาข้อมูลก่อนเพื่อป้องกันความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนจนอาจนำไปสู่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมตามมา อย่างเช่น รายการ ชัวร์ก่อนแชร์ ของสำนักข่าวไทย อสมท ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความจริงเกี่ยวกับเรื่องราวที่ส่งต่อกันทางสังคมออนไลน์เพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อจากกระแสข่าวลือต่างๆ (Thailand's Fact-Checking Site, 2015) โครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นนี้ถือเป็นเครื่องมือที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ใช้สังคมออนไลน์ให้มีกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนมากขึ้นเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาก่อนส่งต่อออกสู่สาธารณะ รวมถึงสร้างจิตสำนึกเพื่อป้องกันพฤติกรรมอันจะทำให้บุคคลอื่นเกิดการเสียชื่อเสียงตามมา

นอกจากนี้การเอาผิดบุคคลซึ่งมีพฤติกรรมกระทำความผิดอันเป็นเท็จผ่านทางสังคมออนไลน์ ถึงแม้ได้มีการลบข้อความนั้นแล้วทางกฎหมายก็ยังถือว่ามีความผิดเนื่องจากความผิดสำเร็จแล้วตามมาตรา 14² พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งได้กล่าวถึงการเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จหรือมีข้อมูลบิดเบือนทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลถือว่าเป็นความผิด ส่วนการติดต่อหรือดัดแปลงภาพผู้อื่นอันทำให้บุคคลนั้นเกิดการถูกดูหมิ่นชื่อเสียงก็ถือว่าเข้าข่ายมีความผิดตาม มาตรา 16³ (Ratchkitcha, 2018) ซึ่งจากข้อกฎหมายดังกล่าวเป็นกลไกและมาตรการสำคัญที่จะช่วยป้องกันการส่งต่อข้อมูลหรือกลั่นแกล้งบุคคลอื่นในสังคมออนไลน์ได้อีกทางหนึ่ง

² มาตรา 14 ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

(5) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (1) (2) (3) หรือ (4) ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง (1) มิได้กระทำต่อประชาชนแต่เป็นการกระทำต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้กระทำผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้เป็นความผิดอันยอมความได้

³ มาตรา 16 ผู้ใดนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ปรากฏเป็นภาพของผู้อื่น และภาพนั้นเป็นภาพที่เกิดจากการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติม หรือดัดแปลงด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีการอื่นใด โดยประการที่จะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง เป็นการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์โดยสุจริตอันเป็นการตีพิมพ์ด้วยความปรารถนาซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ

ผู้กระทำไม่มีความผิด ความผิดตามวรรคหนึ่งและวรรคสองเป็นความผิดอันยอมความได้

เมื่อเปรียบเทียบกลไกการควบคุมทางสังคมระหว่างการตีตราและการให้อภัยสำหรับการวิเคราะห์พฤติกรรมการแสดงออกต่อบุคคลในสังคมออนไลน์ของสังคมไทยในปัจจุบันมีรูปแบบเป็นไปตามแนวคิดการตีตราที่มีลักษณะการรวมกลุ่มต่อต้านบุคคลที่กระทำผิดหรือละเมิดบรรทัดฐานของสังคมมากกว่าการให้อภัย ซึ่งผลที่ได้คือทำให้บุคคลนั้นถูกตีตราและไม่สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ผู้เขียนเห็นว่าสังคมออนไลน์ควรมีการปรับเปลี่ยนมุมมองในการแสดงออกที่มีต่อบุคคลในมิติใหม่ตามแนวคิด Reintegrative Shaming เพื่อให้พฤติกรรมที่แสดงออกในสังคมออนไลน์เป็นไปแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยและไม่เป็นการตัดสินการกระทำของบุคคลจากคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดก่อนที่นำเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ความผิดตามขั้นตอนของกฎหมาย

สรุป

การทำให้บุคคลเกิดการอับอายในสังคมออนไลน์ เป็นกระบวนการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการที่ผู้คนในโลกออนไลน์กำหนดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของตนเองที่มีต่อปรากฏการณ์การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต เนื่องจากกลุ่มคนในสังคมออนไลน์ไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงในการตัดสินการกระทำผิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งควรเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมที่จะทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงและตัดสินการกระทำผิด ดังนั้นการใช้พฤติกรรมความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ โดยกลุ่มคนทั้งที่ระบุและไม่ระบุตัวตนในโลกออนไลน์ ซึ่งอาจเหตุผลว่าเป็นการต่อต้านผู้ที่มีพฤติกรรมละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมให้ได้รับการลงโทษเพื่อให้คนเหล่านั้นเกิดความอับอายในสังคม การแสดงพฤติกรรมในลักษณะดังกล่าว ไม่เพียงแต่เป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อบุคคลที่ตกเป็นผู้ถูกกระทำเท่านั้น แต่ยังเป็นการเพิ่มความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในสังคมออนไลน์ทำให้บุคคลถูกตีตราและเสื่อมเสียชื่อเสียงอีกด้วย ดังนั้นการนำเสนอแนวคิด Reintegrative Shaming จึงเป็นทางเลือกหนึ่งซึ่งให้เห็นถึงผลที่เกิดจากการที่สังคมออนไลน์มีการให้เกียรติและเคารพสิทธิส่วนบุคคล ที่จะไม่กระทำการละเมิดโดยใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ เพื่อดำเนินบุคคลอื่นเป็นการสร้างสังคมในแบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Communitarianism) เพื่อให้โอกาสผู้กระทำผิดได้สำนึกในการกระทำและกลับตัวเป็นคนดี ส่งเสริมให้สมาชิกมีความผูกพันกับชุมชนของตนเอง และกลายเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง (Braithwaite, 1989, 100 ; Kao et al., 2009, 467) โดยเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลในสังคมเกิดจิตสำนึกดังกล่าวได้คือ การสร้างโครงการเพื่อรณรงค์และการสนับสนุนเผยแพร่ความรู้ และข้อเท็จจริงสู่พื้นที่ในสังคมออนไลน์ให้มากขึ้นเพื่อป้องกันการเข้าใจข้อมูลที่คลาดเคลื่อนและแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อบุคคลผู้ตกเป็นเหยื่อจากการถูกทำให้อับอายทางออนไลน์ ซึ่งหากสามารถขยายแนวคิดให้เป็นเชิงประจักษ์ในรูปแบบของโครงการต่างๆ ได้มากขึ้น จะทำให้สามารถป้องกันการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพในสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

References

- Beccaria, C. (1963). *On crimes and punishments* (introduction by Henry Paolucci, Trans.).
New York: Macmillan.

- Bonn, S. (2017). **The great myth of white, female killers**. Retrieved June 22, 2017, from <https://www.psychologytoday.com/us/blog/wicked-deeds/201603/the-great-myth-white-female-killers>.
- Braithwaite J. (1989). **Crime, shame, and reintegration**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cheung, A. S. (2014). Revisiting privacy and dignity: Online shaming in the global E-village. **Laws**. 3, 301 – 326.
- Cowie, H. (2013). Cyberbullying and its impact on young people's emotional health and well-being. **The Psychiatrist**. 37(5), 167-170.
- Cullen, F. T. & Agnew, R. (2003). **Criminological theory past to present**. Los Angeles: Roxbury Publishing Company.
- Euamornvanich, P. (2017). Mass media: Freedom and responsibility. **FEU Academic Review**. 11(4), 9-18. [in Thai]
- Edta. (2015). **Check before share not risking illegal**. Retrieved August 20, 2018, from <https://www.edta.or.th/content/check-before-share-not-risking-illegal.html>. [in Thai]
- Goffman, E. (1963). **Stigma: Notes on the management of spoiled identity**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Huffman, M. E. (2016). **Online shaming's impact on social media participation**. Master of Arts Faculty in Communication and Leadership Studies, Gonzaga University.
- Hou, Y. ; Jiang, T. & Wang, Q. (2017). Socioeconomic status and online shaming: The mediating role of belief in a just world. **Computers in Human Behavior**. 76, 19-25.
- Johnston, L. (1996). What is vigilantism? **British Journal of Criminology**. 36, 220 – 236.
- JS100. (2016). **Cyberbullying: Social media risk unexpectedly**. Retrieved June 20, 2017, from http://www.js100.com/th/site/post_share/view/25700. [in Thai]
- Kao, D. Y. ; Huang, F. F. ; Wang, S. J. (2009). Persistence and desistance: Examining the impact of re-integrative shaming to ethics in Taiwan juvenile hackers. **Computer Law & Security Review**. 25, 464 – 476.
- Khaosod. (2016). **I'm sorry: Don't judge me by the clip just a minute and a half**. Retrieved July 6, 2017, from https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_87661. [in Thai]
- Klonick, K. (2015). Re-shaming the debate: Social norms, shame, and regulation in an internet age. **Maryland Law Review**. 75(4), 1028 – 1065.
- Kohm, S. A., (2009). Naming, shaming and criminal justice: Mass-mediated humiliation as entertainment and punishment. **Crime Media Culture**. 5(188), 187-205.
- Laidlaw., B. E. (2017). Online shaming and the right to privacy. **MDPI Journal**. 6(3), 1-26.

- Matos, M. ; Pinto-Gouveia, J. ; Gilbert, P. ; Duarte, C. & Figueiredo, C. (2015). The other as Shamer Scale-2: Development and validation of a short version of a measure of external shame. *Personality and Individual Differences*. 74, 6-11.
- Posttoday. (2016). **The truth from the "men's shoes have holes", a social victim who allegedly "bugs"**. Retrieved July 6, 2017, from <https://www.posttoday.com/social/general/444676>. [in Thai]
- Prachachat. (2017). **Spotting the girl of murder "Preaw" perspective that made the attention of the great crime of the Thai people**. Retrieved June 20, 2017, from https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1496325137. [in Thai]
- Ratchkitcha. (2018). **Computer Crimes Act B.E. 2560**. Retrieved August 20, 2018, from <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/010/24.PDF>. [in Thai]
- Skoric, M. M. ; Chua, J. P. E. ; Liew, M. A. ; Wong, K. H. & Yeo, P. J. (2010). Online shaming in the Asian context: Community empowerment or civic vigilantism?. *Surveillance & Society*. 8(2), 181 – 199.
- Samoh, N. et al. (2013). Youth perceptions on cyberbullying. *Journal of Behavioral Science for Development*. 6(1), 351-363. [in Thai]
- Thailand's Fact-Checking Site. (2015). **Sure and share**. Retrieved August 20, 2018, from <https://www.facebook.com/pg/SureAndShare>. [in Thai]
- Wehmhoener, K. A. (2010). **Social norm or social harm: An exploratory study of internet Vigilantism**. Master of Science, Journalism and Mass Communication Graduate Faculty, Iowa State University.